

debat anmeldelser

THE HISTORY MANIFESTO

ET SYMPOSIUM

Jo Guldi og David Armitages *History Manifesto*, som Cambridge University Press udgav sidste år, har givet anledning til en del debat internationalt. *History Manifesto* tager afsæt i forfatterernes samtidsdiagnose: Vores samtid er behersket af kortsynethed, og faghistorien har mistet sin samtidsrelevans. Faghistorien er kendetegnet ved en gennemgribende specialisering og interesse for afgrænsede problemstillinger, som har betydet, at den har mistet terræn i det offentlige rum og som vejledende vidensform for politikere og administratorer. Den rolle er blevet overtaget af ahistoriske discipliner – især økonomi, men også fx evolutionsantropologi – mens historikerne skriver for hinanden. Løsningen er at genopdage *la longue durée*: Stor historie som dækker store problemstillinger og behandler dem over lange tidsmæssige stræk. Midlet er *Big Data*.

Bogen falder i fire kapitler. Det første omhandler tidligere traditioner for at tænke stor historie, mens andet kapitel omhandler den store histories fald og specialhistoriernes fremvækst. Kapitel 3 tager de ahistoriske videnskaber i vingebet og viser, hvorledes økonomernes universelle modeller dominerer diskussion om fremtidens mulige beskaffenhed, men at disse i kraft af deres ahistoriske karakter er begrænsende, ikke mulighedsskabende. Historiefaget kan levere bedre analyser af klimaforandringer, international *governance* og ulighed – de tre eksempler, som gennemgås i bogen. I kapitel 4 argumenteres der for, at kortsynetheden kan modvirkes ved hjælp af moderne informationsteknologi, som gør det muligt at håndtere den eksplosion af *Big Data*, som er blevet til rådighed for os i dag. Der gives en lang række eksempler på historiske analyser, der har anvendt digitaliserede kilder til at oparbejde store datamængder, og de resultater man har fået ud af det. Pointen er dog ikke kun forskningsintern, men at det kun er ved hjælp af historiske analyser af lange varigheder og *Big Data*, at historikerne kan genvinde deres plads i offentlige debatter og i offentligheden i almindelighed.

Vi vil med denne enquete bruge Guldi og Armitages manifest til at rejse debat om historievidenskabens fremtid. Vi har ikke på forhånd stillet særlige spørgsmål, som skulle lede deltagerne i enqueten i en bestemt retning. Vi vil ganske enkelt gerne høre de tanker, som bogen har sat i gang, uanset hvordan de hænger sammen med bogens påstande. Bogen er en anledning til at tage temperaturen på historieskrivningen og historiefaget. Det eneste, vi har gjort gældende, er, at vi gerne vil have, at man ser bogen som en debatbog, der skal kritiseres for sine argumenter og synspunkter, ikke for sine ret åbenlyse mangler, især som historiografi betragtet.

Guldits og Armitages tekst ligger frit tilgængeligt på <http://historymanifesto.cambridge.org/>. Et væsentligt debatindlæg af Deborah Cohen og Peter Mandler blev bragt i *American Historical Review*, 120 (2015), hvori Armitages og Guldits svar også findes. Meget af debatten findes desuden på Twitter via hashtagget #historymanifesto.

CLAUS MØLLER JØRGENSEN
OG BERTEL NYGAARD
REDAKTØRER

TVÆRFAGLIGHED, DIGITAL HISTORIE OG OPTIMISME

Som optakt til efterårssemesteret valgte jeg i år at bede mine nye 1. semesterstuderende læse introduktionen til *The History Manifesto*. Det er der tre grunde til. Faget er historie på KU, og kurset er et såkaldt Område 1-kursus, som jeg har kaldt "America's Constitution – en historisk indføring i det amerikanske politiske og juridiske system". Der er tale om et kursus i amerikansk historie fra det 18. århundrede og frem til i dag, i hvilket historien ses eller præsenteres igennem en retslig-politisk vinkel. Vores væsentligste tekstbog er Akhil Amar: *America's Constitution: A Biography* (2010) – deraf kursets titel.

Amar er juridisk professor på Yale Law School, og han fortæller os i bogens efterord, at hans ønske har været at skrive en tekstbog, som spænder over ikke blot jura og politik, men også historie. Hver enkelt af disciplinerne jura, politisk videnskab og historie giver noget vigtigt, men det er når, man sætter dem sammen i bedste tværfaglige forstand, at man når et mere nuanceret billede, mener Amar. Hans juridiske kolleger har, skriver han, en tendens til at fokusere på de konkrete retssager, der i årenes løb har udfordret ordlyden og betydningen af forfatningen. Hermed risikerer de at overspile dommernes rolle i historien om forfatningen. Og mange politologer har det med at skynde sig forbi selve dokumentet og dets ordlyd og betydning og i stedet opstille abstrakte matematiske modeller med henblik på at kunne gøre rede for de bagved liggende politiske manøvrer og systemer.

Hverken jurister eller politologer anerkender den store rolle, som det amerikanske folk spillede, og de ofte helt praktiske spørgsmål og ønsker, der lå til grund

for, hvordan begivenhederne udspillede sig. Dette har til gengæld historikerne gjort. Problemet er så blot, at de fleste historikere, som har beskæftiget sig med den amerikanske forfatning, har været specielt interesseret i at fortælle selve tilblivelseshistorien – ofte ved at fokusere på en enkelt eller to vigtige aktører (som f.eks. James Madison) eller på en enkelt problematik som f.eks. den, der omhandler det paradoksale i, at flere af de *founding fathers*, der var med til at italesætte individuelle friheder, selv havde slaver.

Disse historikere har efter Amars mening forsømt at interessere sig for, hvad der videre skete. De har ikke set, at det først er med de senere tilføjelser til forfatningen, at denne blev det dokument, der i dag står så centralt i den amerikanske bevidsthed. Der er en tilblivelseshistorie, og der er en konstitutionel historie, hævder Amar – begge er vigtige, og begge skal med. "The basic point about the Constitution is that it became law only after it left that (closed) room", skriver han (s. 467), idet han henviser til det rum i Philadelphia, hvori forfatningen blev skrevet. De fleste historikere har 'deres' periode, og hvad der sker uden for 'deres' tidsramme, må andre berette om. Flere har én og kun én indgangsvinkel, og det er for snævert og for ekskluderende, synes Amar. Lige netop når det gælder noget så vigtigt som forfatningen, må flere vinkler og tidsperioder med.

Amar er her inde på en form for *longue durée* tænkning med hensyn både til tid og tværfaglighed, som minder en del om den, Jo Guldi og David Armitage fremfører i *The History Manifesto* – så *longue durée*, som det nu kan blive, når vi taler om amerikansk historie. Som tværfaglig forsker og underviser synes jeg, Amar – og Guldi og Armitage – har en god pointe her. Deres introduktion er derfor meget brugbar i forhold til en præsentation af mit ret-og-humaniora-orienterede emne og fokus.

Den anden grund til, at jeg valgte at starte mit Område 1-kursus med Guldis og Armitages introduktion, er, at de tager fat i diskussionen om, hvad digitale data kan bruges til inden for historiefaget. Det var en af deres amerikanske kolleger, Roy Rosenzweig, som – indtil sin alt for tidlige død i 2007 – foruden at være professor i historie ved George Mason University i Virginia også var grundlægger og leder af Center for History and New Media – nu omdøbt til Roy Rosenzweig Center for History and New Media – som efter min mening i sin tid skrev noget af det bedste og mest interessante omkring *digital humanities* og brugen af de (dengang) nye digitale medier inden for historiefaget. Siden er der blevet skrevet rigtig meget om det digitale humaniora, men det er ikke så ofte historikere, der har været på banen.

At det digitale er kommet for at blive, kan der ikke være megen tvivl om. Det drejer sig nu om at få klargjort, hvordan det kan hjælpe – og ikke forhindre – os i vores forskning og undervisning. Her gør Guldi og Armitage os en tjeneste ved i deres manifest at pege på, hvordan historikere kan bruge *Big Data* på en for dem at se konstruktiv måde. Jeg synes, det er vigtigt, vi hjælper datalogerne med at udvikle programmer, som er specielt målrettet til os, og at vi i det hele taget involverer os i, hvordan det digitale kan integreres på en kvalitativ og frugtbar måde i historiefaget. Uden vores input vil dataloger og ingeniører ikke have en

chance for at udvikle noget, som giver mening *for os*, og som vi mener, vi kan bruge til noget fornuftigt. Og det er ikke mindre vigtigt, vi helt fra starten af deres studium taler med de studerende om, hvordan man bruger digitale kilder og data.

Slutteligt kan jeg godt lide den optimisme på historiefagets vegne, der gennemsyrer ikke blot introduktionen, men hele *The History Manifesto*. I en tid, hvor der uophørligt tales om dimensionering og fremdriftsreform, og hvor vi humanister ofte trænges i en defensiv rolle og må forsvare relevansen af det, vi laver, er det dejligt med en så offensiv begejstring som den, Guldi og Armitage lægger for dagen. Deres er et manifest – et argument om, at det nytter noget at læse historie, fordi netop historiefaget giver en række redskaber og tilgange, som er uhyre relevante for at kunne løse flere af de store problemer, vi har på verdensplan i dag.

I deres svar på Deborah Cohens og Peter Mandlers sønderlemmende kritik af *The History Manifesto* i *American Historical Review*, medgiver Guldi og Armitage gerne, at bogen langtfra er perfekt. Idéen var at starte en åben diskussion, og de har som noget helt enestående fået Cambridge University Press til at tillade en *open access*-publikation af bogen. "It is in the nature of manifestos to be hopeful, forward-looking, and somewhat provocative", som de skriver. Er det ikke netop noget "hopeful, forward-looking, and somewhat provocative", man har brug for, når man starter som ny historiestuderende og endnu ikke helt ved, hvorvidt man har valgt det rigtige studium?

HELLE PORSDAM
 PROFESSOR MSO, DR. PHIL
 SAXO-INSTITUTTET, AFD. FOR HISTORIE
 KØBENHAVNS UNIVERSITET
 PORSDAM@HUM.KU.DK

ET OPRÅB TIL FAGET

Jo Guldi og David Armitages *The History Manifesto* er på mange måder et ærværdigt initiativ, der sætter historiefagets rolle til debat, som kun et manifest kan. Det er en tankevækkende, inspirerende og til tider provokerende tekst, der på 165 sider leverer både diagnose, årsager, løsninger og udblik. Det er derfor også prisværdigt, at Cambridge University Press har valgt at gøre bogen frit tilgængelig i elektronisk form. For hvis vi skal diskutere fagets rolle og dets (manglende) evne til at kigge ud og appellere til offentligheder og beslutningstagere, er det afgørende nødvendigt også at have blik for den vifte af forandringer, som forskningen undergår, og her er form og publicering uomgængeligt.

Når det er sagt, er det klart, at manifestet har en del svagheder, som det utvetydigt er blevet pointeret i *The American Historical Review* og (i nogle tilfælde mere

nuanceret) på sociale medier som Twitter. Jeg skal ikke gentage disse svagheder, men vil i stedet præsentere min læsning af manifestet, dets mangler og nytte.

Her er, hvad jeg ønsker at sige, så kort som det kan siges: Manifestets problemidentifikation er grundlæggende korrekt, og diagnosen er nok delvis rigtig, selvom bevisførelsen er mærkværdig. Kuren og ikke mindst den begejstring, den fremsættes med, er derimod mindre overbevisende. Problemerne med den foreslåede løsning er dog samtidig en påmindelse om de kvaliteter ved historiefaget, vi bør værne om: bredde, rummelighed og alsidighed. Som verden tegner sig, er det min vurdering, at netop de kvaliteter er mere nødvendige, end de længe har været – og i et længere perspektiv kan vise det vise sig, at netop de bliver kilden til fagets genopblomstring.

For at tage problemidentifikationen og diagnosen først. Det er i mine øjne helt rigtigt, at historiefagets krise (hvis det er det, vi taler om) må ses i sammenhæng med den kritik og belejring af humaniora, som i øjeblikket finder sted i udlandet og herhjemme, og som leder til et fald i både anseelse og søgning (s. 5-6). Det må vi diskutere, og vi må blive dygtigere til at sætte ord på, hvad vi kan, og hvorfor det er vigtigt, og til at kritisere den nådesløse efterspørgsel af en snævert defineret omverdensrelevans. Det er også sandt, at en stor del af de funktioner i den offentlige debat eller i magtens korridorer, som historikere tidligere varetog, nu varetages af forskere fra samfundsvidenskab, særligt økonomer. At det primært skulle skyldes en fragmentering og specialisering af forskningsdagsordenen – eller hvad Guldi og Armitage kalder *short-termism* – er dog langt fra åbenlyst. Der er nemlig ikke tale om en direkte udskiftning. Den form for viden, der nu efterspørges af beslutningstagere, har også forandret sig: Evidensbaseret ekspertviden ofte baseret på kvantitative analyser står stærkere end andre analyser og former for viden, der er eller anses for at være mere fortolkende, værdibaserede eller erfaringsbaserede.

Heri ligger en del af problemet med *The History Manifestos* lovprisning af potentialet for særligt digital historie og en orientering mod *Big Data*, et af forskningsverdenens aktuelle luner. Historiefaget må naturligvis forholde sig til bredere tendenser i forskningsverdenen, og historikere bør utvivlsomt udnytte de nye kilder og kildetyper, der bliver tilgængelige. Så hvis "big is back" (s. 86), skal vi som forskningsfællesskab forholde os til og bidrage til nye indsigter. Men historikere, om nogen, ved – eller burde vide – at paradigmer for vidensproduktion og politikformulering er foranderlige. I det lys spiller *Big Data* og kritikken af det detaljerede historiske studie (*short-termism*) en uforholdsmæssig stor rolle i manifestet. Forfatterne kan til tider virke nærmest forført af tanken om at rådgive vor tids fyrster – den politiske og administrative elite – og de synes nærmest at acceptere, at den type viden, der aktuelt efterspørges, også bør leveres af historikere. Derudover har de et mindre skarpt blik for andre måder, hvorpå historikere bidrager til den offentlige debat, og den betydning det har eller kan have.

I en mere venlig læsning af manifestet, kan historikeren anskues som en slags vogter af eller en potentielt mere reflekteret udøver af den store analyse. Guldi og Armitage fremsætter nemlig den påstand, at historikere er særligt egnede til at fungere som naturlige mæglere i fortolkningen af de store datasæt, der ligger til grund for tilsvarende store narrativer om mennesket og dets habitater (f.eks. om økonomisk ulighed eller klimaforandringer). Velkendte værktøjer ligger her lige for: historisk bevidsthed, kildekritik og en bevidsthed om, at det kvantitative altid har et kvalitativt grundlag (hvad beslutter vi os for at tælle og registrere, f.eks.?). For det første er det dog ikke klart, at alle de redskaber kan patenteres af historikere, og hidtil har historikere da heller ikke været fremtrædende i kritikken af, hvordan *Big Data* kan være *biased* eller medvirke til at marginalisere eller ekskludere særlige perspektiver eller grupper. Guldi og Armitage kan dog godt have ret i, at historikere har været for sene til at interessere sig for de spørgsmål.

Der er trods alt stadig et element af begejstringen for det nye og det store, der bekymrer. Selv om det i manifestet lejlighedsvis nævnes, at ikke alle historikere skal kaste sig over den store (storslåede?) historie eller de store (ofte digitaliserede) datasæt – en pointe som forfatterne med god grund har understreget og uddybet i den efterfølgende debat i *The American Historical Review* – er entusiasmen betydelig, og den indebærer en værdisætning af den store historie, dens underliggende tektoniske forskydninger og de brede tendenser, den fremviser.

Her ligger nogle spændinger. For rigtig mange historikere vil det klinge rigtigt, at “history has a special (if not unique) claim to be a critical human science” (s. 15), og at vi ved at forvalte en historisk arv i høj grad er med til at forme den offentlige fremtid. En række spørgsmål trænger sig dog på: I *hvor* høj grad skal historiefaget orientere sig mod de aktuelle betingelser for vidensproduktion? Er der her tale om opgaver, der bedre løses i tværfaglige samarbejder? Er vi i tilstrækkelig grad metodisk rustede til sådanne opgaver? Er det klogt eller ønskeligt at foregive at have (bare lidt) styr på fremtiden, når vi i forvejen kæmper med at forstå fortiden? Risikerer vi at fremstå mere skråsikre og sætte dyder som eftertænkksomhed og ydmyghed på spil? Hvad vil det betyde for den traditionelle insisteren på kompleksitet og værdien af kritik?

Jeg savner i manifestet en stærkere insisteren på det, der i mine øjne skaber et attråværdigt og efterspurgt historiefag: Nemlig en allerede eksisterende metodisk og teoretisk diversitet, en alsidighed i arbejdsformer, tidsperspektiver, ambitioner og formål. Som fagfællesskab savner vi den konsensus om grundlæggende antagelser og ambitioner, som fx store dele af økonomi eller politologi besidder. Men er den manglende konsensus og ensretning ikke netop en styrke? Der ligger et godt budskab i vores omtale af historie som fag snarere end disciplin.

For en god ordens skyld: Vi skal ikke tilbage i hængekøjen. Tværtimod skal vi blive ved med at diskutere de spørgsmål, *The History Manifesto* rejser. Ja, manifestet har svagheder, men læser vi det som et opråb, der kan styrke diskussionen om fagets grundlag, gøre os mere bevidste om de valg, vi træffer, og ruske op i de

forestillinger og normer, der præger vores aktiviteter – ja, så tjener det et meget væsentligt formål.

CASPER SYLVEST

LEKTOR

INSTITUT FOR HISTORIE, SYDDANSK UNIVERSITET

CSY@SDU.DK

ENDNU EN FORFALDSFORTÆLLING

Der er en uheldig, men jævnlig tendens til, at krisefortællinger indhyles i sygdomsbilleder, således også i dette manifest, der allerede på sine første sider kalder kortids-tænkning for en "sygdom". Vi står angiveligt midt i "et tidspunkt af accelererende krise, der er kendetegnet ved manglen på langtidstænkning". I denne korte, polemiske kommentar, skrevet på en betydelig irritation over teksten, vil jeg fokusere på den 'forfaldskonservative' grundtone, der er i Jo Guldi og David Armitages *History Manifesto*, eller rettere på deres teksts karakter af forfaldsfortælling.

Måske det er på sin plads indledningsvis at sige, at jeg er helt uoverbevist af deres skandering af historiefagets udvikling og aktuelle status. Den strategiske servering af utallige titler er ganske enkelt ikke overbevisende som en beskrivelse af historiefaget, og deres større(!) analyse er mildest talt ringe som eksempel på historieskrivning. Endnu mindre overbevisende er deres 'løsning' på deres 'problem' og den mærkelige tiltro til de nærmest terapeutiske effekter af, at historikere skriver om længere tidsforløb. Helt særligt uoverbevisende, for ikke at sige bekymrende, er den baggrundsfortælling og det ideologiske udgangspunkt, der strukturerer såvel diagnose som kur. Det er denne fortælling og ideologi, jeg vil koncentrere mig om her.

Jeg deler for så vidt ambitionen om (også) at skrive længere historier, at gøre historieskrivning relevant for offentlig debat og problemløsning samt at afsøge nye arbejds- og skrivemåder. Jeg tvivler bare på, at dette manifest er et godt udgangspunkt at gøre det fra. Vil man gøre, som manifestet foreslår, vil jeg mene, man bør gøre det på trods af og ikke på grund af manifestet.

Lad os starte med diagnosen og opliste, hvor galt det åbenbart står til. Ifølge Guldi og Armitage lever vi i et "samfund paralyseret af kortsigts-tænkning" (s. 10), "et samfund plaget af falske idéer" (s. 13). Dette er "vores kriseøjeblik" (s. 37), "vores æra af simplistiske løsninger" (s. 81), en "æra af ideologisk splittelse" (s. 83). Historiefaget selv er i en "moralsk krise, et indadvendt tilbagetog fra at kommentere på aktuelle globale forhold og alternative fremtider" (s. 83f). De må leve et andet sted end mig.

Hvad er sygdommens årsag, hvordan er vi da nået til denne forfærdelighed, der er vores samfund og vores faglige praksis? Jo, som alle gode, konservative for-

faldshistorier de sidste 40-50 år, så begynder også manifestets fortælling med 1968 og de intellektuelle: "I årtierne efter 1968 er den Korte Fortid begyndt at dominere oplæringen i at tænke over tid på universiteterne" (s. 51). Denne kedsomme syndefaldsmyte bliver ikke egentligt afdækket. Faktisk bliver den snarere modsagt af deres egne bestræbelser på at vise, hvordan der er blevet tænkt langt over klimaet, politikken og uligheden siden 1970'erne (som så alligevel er blevet til "mareridtsscener og fundamentalistiske mytologier [...], der begyndte at vokse omkring det samme tidspunkt, som historikere begyndte at trække sig tilbage til kortere og kortere tidsskalaer"). Ej heller er der antydningen af tanke over økonomiens, særligt finansøkonomiens og forbrugerismens acceleration af tid, eller nogen omgang med den betydelige sociologiske og historiske litteratur om acceleration og øjeblikfokusering. I stedet får vi den kedelige klagesang om de intellektuelle 68'eres brud med det, der giver samfund og individ meningshorisont.

Heldigvis er "det store tilbage". For i det "sidste årti kan der ses tegn på genkomsten af *longue durée* på tværs af det intellektuelle landskab" (s. 86 og 85). Mere interessant end deres diskussion af *big history*, *deep history*, *det antropocene* og *digital humanities*, hvis faktiske eksistens og betydning overfortolkes, er deres idé om, at nutidige historikere gennem dette arbejde er "i færd med at genskabe det tætvevede tæppe af fortællinger, der skærmer en kultur med en sofistikeret forståelse af dets fortid." (s. 86).

Jeg tror ikke man kan overdrive betydningen af, at de skriver "tætvevede" og "skærmer", for der er manifestet igennem en klar tone af usikre, kognitivt udfordrede individer i behov for styrings- og meningsteknologier givet dem af andre. Hør bare denne proklamation, der afslutter kapitel 3: "I dag behøver vi desperat en voldgiftsmand for disse mytologiske historier [fra evolutionære biologer, arkæologer, klimaforskere og økonomer, der allerede fortæller lange historier] med evne til at uddrive fordom, genetablere konsensus om de faktiske grænser for det mulige, for derigennem at åbne op for en bredere fremtid og skæbne for moderne civilisationer. Historien som disciplin kan være den dommer" (s. 87). Ønske om at "genetablere konsensus om de faktiske grænser for det mulige" og etablere en øverste instans, der kan skelne sandt fra falsk og sætte loven, lyder som de øverste punkter på enhver gammelkonservativ forfaldsfortællers ønskeseddel. Men derudover er der grund til at bide mærke i den positionering, der foretages mellem historiefagets aktuelle praksis som medskyldig i nutidens absurditet og dens mulighed som den nære fremtids autoritative, forskelssættende, meningsskabende og tvivlsbortjagende kraft.

Der er en uafklaret spænding i teksten mellem den kortsigtskrise, vi angiveligt befinder os i, og så deres beskrivelse af, hvordan det store og det langtrækkende er tilbage. Måske spændingen skyldes en grundlæggende splittelse i teksten mellem at være en forfaldsfortælling og et manifest, mellem en diagnose af den nære fortids synder, nutidens forfærdeligheder og fremtidens muligheder. Måske det også kommer af den idé om at lade de langtrækkende fortællin-

ger skærme folk, som blev nævnt ovenfor. Befolkningen, skriver de, ”behøver igen langtidshistorier” (s. 121), og når historikere for alvor begynder at skrive disse historier, da vil nutidens kortsigtskrise *og* dens langsigtstlyst blive løst. Salgstalene for historiske biografier, anden verdenskrigshistorie og lignende fortæller dog en noget anden historie om, hvad folk efterspørger, medmindre selvfølgelig det handler om, at folk efterspørger noget andet, end det de (ifølge Guldi og Armitage) virkelig behøver.

Det bringer os til det sidste væsentlige nedslag i min kritik, nemlig deres placering af historiefaget og historikeren og den ærligt talt noget udemokratiske forestilling, de har om vidensproduktion: ”Fortidens offentlige fremtid *forbliver* i hænderne på historikere.” De er ”endnu engang kaldet til at give deres råd”. Vi behøver åbenbart ”presserende det brede, langsigtede som *kun* historikere kan tilbyde” (s. 125, mine fremhævelser). Den rolle forbliver, trods historikernes årtilange forsøg på at undslå sig, i deres hænder. Ikke en tanke spildes på, at vidensproduktion, særligt den humanistiske af slagsen, har undergået en kærkommen demokratisering, der betyder, at autoriseret viden betvivles, diskuteres og autoriseres mange andre steder end i akademien. Det kan selvfølgelig kun forstås som et syndefald af tiltagende meningsløshed.

Den næsten ubærlige afslutning, hvor de ikke kan dy sig for at mime det *Kommunistiske manifest* og opfordre historikerne til at forene sig, siger alt: ”Der er en verden at vinde – før det er for sent” (s. 125). Ikke nok med, at vi skal have enhver forfaldsfortællings frydefulde leg med det endelige kollaps og fremdragelsen af det sidste øjeblik mulighed inden dette kollaps, vi skal også have en mildest talt utiltalende fremstilling af historikeren som både magtens rådgiver, verdens healer og det skrøbelige individs meningsskaber.

Dette manifest skal, vil jeg mene, ikke læses som angående historiefaget. Ikke kun fordi det er en dårlig guide til histories historie og fremtid, men også fordi det i langt højere grad er en bred forfaldsfortælling, der bruger historie som sin scene. Jeg foreslår derfor, at man læser dette som et historisk dokument, der eksemplificerer en særlig forfaldsfortælleform, der kan blive ved med at bruge en mytologiseret fortid som anklageskrift mod nutiden på vegne af en fremtid, der skal indhegnes og afgrænses af sikkerhed og autoriteter, snarere end som et arbejdsprogram for fremtidens historikere. Vi er på glædelig vis udfordret af nye teknologiske muligheder, af andre fagligheder og af en kritisk offentlighed. Det er ikke en krise. Det er en mulighed. Hvad det ikke er, er en anledning til at genetablere historikeren som den store, autoritære historiefortæller, manifest eller ej.

MIKKEL THORUP

PROFESSOR MSO, PH.D.

IDÉHISTORIE, INSTITUT FOR KULTUR OG SAMFUND

AARHUS UNIVERSITET

IDEMT@CAS.AU.DKBANKE

KASSANDRAS FORBANDELSE

Siden oldtiden har der været tradition for at opfatte historie som livets lærerester – *historia magistra vitæ*. En sådan forståelse af historien lå til grund for Ludvig Holberg, der beskrev historien ”som et Speil, hvorudi man af forbigangne Ting kan se og dømmе om tilkommende, lære at kiende sig selv tillige med andre, og erhverve den solideste Kundskab udi Morale, Jure publico og Stats-sager.” I særdeleshed fremhævede han betydningen af, at ”Regenter og høje Stands-personer, som det allervigtigste af verdslige Studier,” gjordes bekendt med historien.

Mange faghistorikere distancerer sig fra denne nytteorienterede fortidsbrug, som de mener hæmmer eller blokerer rent erkendelsesmæssigt. Men ikke amerikanske Jo Guldi og britisk-amerikanske David Armitage, der åbner deres manifest med et anrøb til historien om hjælp: ”We live in a moment of accelerating crisis that is characterized by the shortage of long-term thinking ... rising sea-levels threaten low-lying communities and coastal regions, the world’s cities stock-pile waste, and human actions poison the oceans, earth, and groundwater for future generations ... where, we might ask, is safety, where is freedom? What place will our children call home?” Historisk tænkning (*long-term thinking*) fremstilles her som en vejleder, som et redskab til at føre os ind på et spor, der ikke peger direkte mod afgrunden og det truende økologiske *tipping point*, hvor forurening, ødelæggelse af natur og atmosfære og energiforbruget får Golfstrømmen til at vippe. Ludvig Holberg ville have nikket samtykkende, men også løftet pegefingern: Så langt ud ville vi aldrig være kommet, hvis vi havde fulgt hans anbefalinger og draget omsorg for, at ”Regenter og høje Stands-personer” havde et solidt kendskab til historien. I det hele taget ville den gamle historieprofessor nok kikke med nogen forundring på magteliten i dagens Danmark, domineret af djøf’er (cand.polit.’er, cand.oecon.’er, cand.scient.pol.’er og cand.jur.’er), som løber halvmaraton og dyrker fitness, og hvis kendskab til historie for de flestes vedkommende indskrænker sig til, hvad fjernsynet sender af historiske dokudramaer. Der er langt til holbergtidens alvorstunge, højlærde regeringskreds, hvor alle kunne den græske, den romerske og den europæiske for ikke at tale om den bibelske historie på fingrene.

I det efterfølgende vil jeg samle mig om to af de mange spørgsmål, som rejser sig ved læsningen af Jo Guldís og David Armitages kampskrift. Det første er, om det er rigtigt, at historien kan levere svaret – eller i hvert fald en del af svaret på, hvad der er gået galt, og hvad der skal til for at bringe samfundet væk fra afgrundens rand. Det andet spørgsmål, som jeg vil berøre, er, om der er udsigt til, at samfundet vil lytte til historikere, bare de er skarpe nok.

Forfatteren af disse linjer hører til dem, der har set med skepsis på Holbergs og andres ideer om, at man kunne lære af historien. Historiens forløb var alt for kontingent, alt for meget, med den tyske historiker Reinhardt Kosellecks ikoniske udtryk, *vergangene Zukunft*, til at der kunne uddrages nogen lære af den – og det var netop det fine ved historie. Fortiden var interessant og fascinerende som et

altid åbent, uafsluttet drama, hvor alt kunne ske. Historie var frihedens rige. Men netop derfor ikke, eller kun i helt overordnet forstand, nogen livets læremester.

Det mente jeg, indtil jeg blev opmærksom på miljøspørgsmålet. Her gælder nemlig andre spilleregler. Negative indgreb i miljøet betyder, at der skabes en ny virkelighed, som ikke kan slettes, medmindre der gennemføres genoprettende eller kompenserende foranstaltninger. Tiden går, men fortiden flytter med; ikke bare på den hyggelige og opbyggelige måde, at vi fra vore forfædre kvit og frit overtager kulturarven med dens bygningsværker, vejanlæg og markskel og alt muligt andet, som vi kan beholde eller slette efter behag, men på en anderledes nærgående måde. Historie er ikke længere blot *vergangene Zukunft*, den er en gældspost, som ikke kan snakkes væk og ikke lader sig tie ihjel. Råderummet er indskrænket, og man risikerer at komme alvorligt til skade, hvis man bare lader som ingenting.

Det er ikke nogen ny erkendelse. I 1700-tallet så man her i Danmark med bekymring på sandflugten, som siden 1500-tallet havde lagt flere kirkesogne øde og true med at tage flere med. Sandflugten var en gæld, som man havde fået i arv. Det nemmeste var at lade gælden stå. Men det gjorde man ikke; med en stor, målrettet indsats fik man den nedbragt og slettet. Tisvilde Hegn og andre klitplantager står i dag tilbage som vidnesbyrd om denne storslåede præstation. I industrialismens periode, som fulgte umiddelbart efter, er man blevet mindre påpasselig med at nedbringe miljøgæld, end man var i Christian VI's og Frederik V's tid. De forøgede kræfter har forledt til overmod og nonchalance.

Det har hen ad vejen, især efter 1970, ikke skortet på advarsler om både det ene og det andet, herunder at det store forbrug af fossil energi, som er industrialismens akilleshæl og den direkte årsag til de klimaforandringer, der står i centrum for Guldis og Armitages overvejelser, kunne blive et alvorligt problem. Men som jeg beskriver i mit nylige bidrag til antologien *Modernization and Heritage* (red. Karen Langgård & Kennet Pedersen. Nuuk 2013), skitserede den bekendte danske fysiolog og senere Nobelprismodtager August Krogh allerede i 1904 – efter eksperimentelt at have fastslået at havvandets CO₂-absorberende evne var mindre end antaget – et drivhusscenario, nogenlunde svarende til det vi i dag, hundrede år senere, lever i. Det råd, som den praktisk orienterede August Krogh gav for at komme en truende global opvarmning i forkøbet, var at holde grundigt øje med forbruget af fossilt brændsel.

Havde man haft det råd for øje og vist rettidig omhu, ville man have valgt anderledes ved en række af det tyvende århundredes store korsveje: Man ville – i erkendelse af et finmasket jernbanenets indlysende energimæssige, men i øvrigt også sociale og landskabsmæssige fortrin – have afvist privatbilismens fristelser, ligesom man ville have begrænset civil luftfart til et absolut minimum. Man ville have holdt igen med mekanisering og automatisering inden for industrien, men navnlig inden for landbrug, fiskeri og husholdning, tre økologisk følsomme sektorer, der må behandles med særlig forsigtighed.

Meget ville i dag have set anderledes ud, hvis man havde fulgt August Kroghs råd. Charterturismen med fly ville ikke være opstået, massebilismen ville ikke have fået lov at udvikle sig, motorvejene ville ikke være blevet bygget, og vi ville – uden at kende ordet – have haft et bæredygtigt økologisk landbrug med masser af kløver, begrænset brug af kunstgødning, upåklagelig dyrevelfærd og titusinder af arbejdspladser, ligesom vi ville have haft et sundt havmiljø med et velfungerende fiskeri uden trawlere, også dét med masser af arbejdspladser. Levestandarden målt i forbrugsomsætning pr. individ ville have været lavere end i dag, formentlig nogenlunde som i 1950'erne. Til gengæld ville vi ikke have været fanget af en miljøgæld, der de seneste årtier har vokset sig så stor, at vi som Guldi og Armitage med gru må konstatere, at vi har mistet muligheden for at forme vores egen skæbne, at vi lever på lånt tid. "What place will our children call home?"

Guldi og Armitage har ret i, at vi kan lære af historien. Blandt meget andet hvor vigtigt det er at følge udviklingen nøje og løbende justere ind, så den akkumulerede vægt af fortidens synder ikke bliver så stor, at vi må give op – en situation vi er tæt på i dag, som manifestets to forfattere så udmærket beskriver det.

Zoomer vi tættere ind på det historiske forløb, er der hundredvis af detaljer, som bliver synlige og fortjener opmærksomhed, blandt andet med henblik på at identificere muligheder og problemer, hvis man vil nedbringe den enorme miljøgæld. Manifestets forfattere er flere gange inde på det nutidige politiske systems manglende evne til at tænke langt og uegennyttigt – i modsætning til 1700-tallet. Guldi og Armitage har navnlig den angelsaksiske verden i tankerne, men noget lignende gælder hos os. Det maner til eftertanke, at det var enevælden – Christian VI's og Frederik Vs af historikere udskældte og forhåned enevælde – der med sandflugtens dæmpning formåede at gennemføre Danmarks hidtil eneste succesfulde miljøgenopretningsprojekt i stor skala, mens nutidens demokratiske samfund er handlingslammet.

Enevælden af Guds nåde var aldrig et sekund i tvivl om, at den var forpligtet ud over sig selv, hvorimod demokratiet synes at have et problem med foranstaltninger, som ikke er til umiddelbar fordel for det stemmeberettigede flertal her og nu og i øvrigt lægger sagerne i hænderne på økonomer og regneark. Ansvar for kommende generationer kommer ikke i betragtning. Er demokratiet en del af problemet, snarere end en del af løsningen? Fungerer demokratiet kun, hvis det går økonomisk fremad, mens oplyst enevælde, som vi havde det i Danmark fra 1660 til 1848, er et politisk system for *all seasons*? Det er vel også rimeligt at spørge, om ikke kapitalismen med dens uophørlige krav om vækst er en del af problemet, snarere end – som man unison har hævdet siden 1989 – en del af løsningen. Der åbner sig interessante historiske perspektiver, som hurtigt kan blive en del af aktuel politik, hvis man vil prøve at nedbringe miljøgælden, hvilket – det ligger på den flade hånd – alene kan ske ved en gennemgribende omorganisering og reduktion af ressourceforbruget.

Tilbage står, om folk vil lytte, hvis historikerne forsøger at komme længere frem på banen med deres indsigter. På det punkt er Jo Guldi og David Armitage

meget optimistiske; det, der skal til, er, at vi – historikerne – skriver spændende bøger, som med inddragelsen af al den dokumentation, der i dag kan præsteres, adresserer sig til tidens store problemer. Jeg har mine tvivl. Ét er, at folk har vænnet sig af med at læse historiske værker, hvis ikke lige de handler om slaget ved Dybbøl i 1864, Anden Verdenskrig eller andre velafgrænsede, kortfristede emner som biografien, der har oplevet en kolossal opblomstring siden 1970'erne. Men ikke kun det. De fleste, inklusive miljøskeptikere og klimabenægttere – nu front og tilforladeligt maskeret som forkæmpere for fastholdelse af arbejdspladser i den globale konkurrence – véd et eller andet sted, at den er rivende gal; men man ønsker ikke at blive konfronteret med det og vender ryggen til. Øjenåbnende analyser af den art, som Guldi og Armitage advokerer for, undgår man omhyggeligt – så hellere en ny, kvikt skrevet bog om Karen Blixens far eller et andet pikant og interessant emne.

Longue durée-historikerne, hvis genopstandelse historiemanifestet taler så varmt for, er dømt til at leve i ubemærkethed, lige meget hvor gode de er. De er som ramt af Kassandras forbandelse. Cassandra var den trojanske prinsesse, som Apollon gav evnen til at spå, men da hun afviste ham, ændrede han sin gave, så Cassandra nok kunne se fremtiden, men måtte lide den tort, at ingen hørte efter, og ingen troede på hendes dystre spådomme.

THORKILD KJÆRGAARD

DR.PHIL., TIDLIGERE MUSEUMSDIREKTØR OG LEKTOR

VED GRØNLANDS UNIVERSITET

THORKILD@THORKILDKJAERGAARD.COM

ANDRE MULIGE VERDNER

Hvor er det godt, at historikere debatterer fag og fremtid i en tid, hvor humaniora erklæres i krise, og hvor der med jævne mellemrum stilles spørgsmålstejn ved humanioras relevans i det hele taget. Det er historiefaget selv og ikke en flygtig eller fjendtlig omverdens krav, der definerer rammerne for dets indhold, hvilket aldrig er givent, bundet eller konstant. At debatten handler om, hvordan historikere kan genvinde fordums (påståede) prestige og indflydelse gennem en bestemt type studier, er dog ikke det bedste afsæt. Diskussioner om fag har det med at blive for idealistiske og af og til bebrejdende og kommissæragtige. I den forstand er Jo Guldi og David Armitages *blame game* ikke særlig opbyggeligt, og som Deborah Cohen og Peter Mandler har nævnt i deres kritik, kan *The History Manifesto* virke mere begrænsende end udvidende.

Man forandrer ikke noget ved at skrive manifeste og fortælle, hvad andre bør gøre, men ved at praktisere den form for historie, man synes er vigtig. I øvrigt er historiefaget ikke i krise, tværtimod, og den faglige specialisering er næp-

pe heller problemet. Hvad der mangler i *The History Manifesto*, er en grundlæggende diskussion af, hvad historisk erkendelse egentlig er. Fortiden undersøges, forstås og erkendes ikke ud fra ensartede perspektiver. Men Guldi og Armitage vil i bund og grund have, at historie skal være en samfundsvidenskab, "a critical social science" (s. 85, jf. s. 124). De mener, at man kun kan vinde gehør og indflydelse med historiske undersøgelser, der udfolder sig i samme videnskabelige rum som samfundsvidenskaberne. Den opfattelse understreges af den afstand, Guldi og Armitage implicit lægger til humanistiske discipliner som f.eks. musik-, sprog-, kultur- og litteraturstudier.

Guldi og Armitage opstiller falske modsætninger, der iscenesættes med en eksplicit moralsk dom. Beskæftiger man sig med (langsigtede) studier i klimaspørgsmål og global ulighed, er man den partikularistiske *short-term*-historiker moralsk overlegen. Forfatterne ser de sidste 50 års historieskrivning som udtryk for en moralsk krise, hvor man i faglig indadvendthed har opgivet at kommentere "global issues and alternative futures" (s. 84). Og ingen kan vel være tilfredse med at overlade løsningen af de globale kriser, vi står overfor, til økonomer og politologer (s. 116)? Det er en mærkelig faglig *blackmailing*, for hvem vil ikke gerne arbejde for at vende den katastrofale klimasituation og afhjælpe den globale ulighed? Selvom der flere gange i teksten for en ordens skyld blødes op med forsikringer om det frugtbare i et samarbejde mellem mikro- og makrohistorie, ændrer det ikke ved den grundlæggende præmis. Dertil kommer den temmelig problematiske definerende udlægning, der gør alt, hvad der ikke er makro, til mikro.

Det er ikke kun historiefaget og udøvelsen, der har forandret sig siden 1960'erne, hvor problemerne ifølge Guldi og Armitage startede. Det er hele verden, der ser anderledes ud. Vil historikere få en stemme i en mere og mere *short-term*-fikseret verden, hvis blot vi ændrer fokus og bevæger os hen mod studiet af lange varigheder? Jeg tror det ikke. Uanset metoder og perspektiver, og hvad enten historikeren kan præsentere kort- eller langsigtede undersøgelser, er spørgsmålet: Hvem skal lytte, læse, forstå og handle? I mine øjne ligger problemet i Guldi og Armitages forestilling om publikum. Selv nævner de ambitionen om at tale til "multiple publics, within and beyond the academy" (Armitage og Guldi i *American Historical Review*, 120:2, 2015, s. 545), men når det kommer til stykket, er det politikere og beslutningstagere, Guldi og Armitage anser som primære adressater. Det ligger som en rød tråd i hele bogen.

Måske handler det ikke om at gøre historieforskning relevant for beslutningstagere, men for de offentligheder, der ligger uden for de institutionelle systemer i det hele taget – ikke kun et løseligt 'beyond the academy'. Det kræver, at vi ikke stiller os tilfredse med at være apparatjikker og 'kritiske' i vor egen lukkede verden – på jagt efter bevillinger til projekter, netværk og andre aktiviteter, der stort set forbliver en hemmelighed for omverden. Det kræver, at vi gør mere for at henvende os til den læsende og lyttende offentlighed. Fokus er i øjeblikket rettet alt for stift mod fagfæller og bevillingsgivere. Den 'humanioras krise', der tales om,

er ikke en fagintern krise, men en 'legitimitetskrise' overfor et samfund og en opinion, der i tiltagende grad er ude af trit med, hvad der foregår på humaniora. Og omvendt.

Historikere ser sig mere og mere som en del af et system, hvor beslutningstagere, forskningspolitikere og ledere efterspørger en vare, som vi prøver at levere. Vi forsøger at præsentere og sælge vores idéer, så bevillingsgivere og politikere køber dem. Den største udfordring for historiefaget er den form- og genremæssige ensretning af den videnskabelige kommunikation, som er en af flere fatale udløbere af 'professionaliseringen' af universitetsledelserne. Sat på spidsen kunne man sige, at vi producerer tekster, der skal dokumentere, at vi er pengene værd. Men i tilpasningen til det system, der skal overvåge og bedømme os, og i brugen af den infrastruktur, der er blevet udviklet til institutionel selvopretholdelse, har vi fjernet os fra de offentligheder, der kan være med til at skabe fremtiden.

Det er symptomatisk, at mange historikere ikke omtaler sig selv som *historikere*, men som *forskere* – med alle de konnotationer, forventninger og definitioner, der ligger i den betegnelse. Det er ikke en underordnet forskel. Ud over det identitetsmæssige (afstivning af den humanistiske forskeridentitet i en verden, hvor forskning ofte opfattes som noget, der foregår hos de våde videnskaber), fortæller betegnelserne noget om, hvem man orienterer sig mod. Forskeren orienterer sig mod systemet, historikeren mod offentligheden. Når forskeren en gang i mellem træder ind i offentligheden, er det som *ekspert*, mediernes yndlingsbetegnelse for sådan nogle som os. Ofte blot kolporterende et udsagn til brug for journalistens vinkling.

Hvad er det så, vi som historikere, forskere og eksperter skal fortælle i de offentligheder, vi forsømmer at kommunikere med? Jeg tror ikke, at man vil lytte mere opmærksomt på en *longue durée*-fremstilling end på resultaterne af en *short-term*, arkivendevendende undersøgelse (Guldi og Armitages skræmmebil-lede). Tværtimod tror jeg, at det kvalitative, nære og udtømmende studie har genemslagskraft og kan åbne for diskussion af 'alternative futures'.

Fortidens fremmedartethed er det, vi lærer af. De anderledes handlinger og tænkemåder, historikerne finder i fortiden, lærer os ikke alene, at verden har set anderledes ud, men at fortidens mennesker også så anderledes på verden. I erkendelsen af, at man til andre tider har kunnet leve, forstå og indrette sig på en ganske anden måde, giver historikerne en erkendelse af, at andre verdner er mulige – også i fremtiden, altså "possible futures", som det hedder i *The History Manifesto* (se f.eks. s. 10-12 og 115). Det er den erkendelse, vi skal kommunikere i offentligheden.

ULRIK LANGEN

PROFESSOR, PH.D.

SAXO-INSTITUTTET, KØBENHAVNS UNIVERSITET

FRW104@HUM.KU.DK

HISTORIENS NYTTE OG UNYTTE

Det er næsten helt dystopisk, det manifest Jo Guldi og David Armitage lancerede sidste år under titlen *The History Manifesto*, og som har ført til en del debat. Hensigten er klar, at mane historikere til dåd og få dem til at deltage mere aktivt i den aktuelle samfundsdebat og planlægning. Referencen til Marx og Engels er da heller ikke til at overse: Historikere i alle lande, foren jer, lyder budskabet! Der er behov for det lange historiske perspektiv – *la longue durée* – i et samfund, som bliver stadig mere kortsigtet i sin politik og lider under økonomers korttidshukommelse.

Så vidt, så godt. Som historieuddannet kan man ikke være helt uenig i Guldys og Armitages budskab. Det er godt med historisk perspektiv i den aktuelle samfundsdebat. Det skaber sammenhæng mellem før og nu, men tildeler også historikeren en rolle i samfundsplanlægningen, der handler om mere end det at mindes fortiden. Men hvis vi ser nærmere på budskabet, hvordan passer det så egentlig ind i en dansk virkelighed? Hvor findes de aktuelle problemer, som historikere kan bidrage til at finde løsninger på?

For en gammel RUC-studerende er der reelt ikke meget nyt i Guldys og Armitages manifest. Det var i udgangspunktet det, der var meningen med det problem-baserede projektarbejde, at man engagerede sig i aktuelle samfundsmæssige spørgsmål, som på mit tidspunkt bl.a. var den forestående europæiske integrationsprocessen og lanceringen af det indre marked i 1992. Mit første store projekt blev derfor en analyse af Spaniens svære vej til modernitet fra imperiets fald, over borgerkrig og Franco-styre til den forholdsvis problemfrie overgang til demokrati, *Stat og nation i franquismen. Spanien fra 1898 til 1939* (1993). Afsættet var en kritisk tilgang til de mange forhåbninger, der dengang var til en øget integration mellem syd og nord, og hvor jeg ville skabe perspektiv omkring de forandringsprocesser, de europæiske samfund havde gennemlevet på meget forskellig vis, og som måtte skabe problemer for den forestående integration.

Det samme lange perspektiv lagde jeg i mit ph.d.-projekt, der var en analyse af velfærdsstatens etablering i Danmark, og hvordan familien blev et problem for staten, *Den sociale ingeniørkunst i Danmark. Familie, stat og politik fra 1900 til 1945* (1999). Det aktuelle spørgsmål på det tidspunkt, nemlig midt-1990'erne, var forholdet mellem civilsamfund og stat og velfærdsstatens påståede krise ovenpå fattigfirserne og de politiske ønsker om at genoplive det civile samfund. Mit svar blev en analyse af befolkningspolitikken i 1930'ernes Danmark, hvor jeg viste, hvordan familien blev et fokusområde for datidens politikere og engagerede embedsmænd - de sociale ingeniører. De funktioner, der før havde ligget i det civile samfund, blev med de sociale ingeniører lagt ind under staten, og det blev starten til den progressive socialpolitik, hvor samfundets reproduktion blev et problem for staten. Hvis ikke man stoppede nedgangen i fødselstallet med politiske tiltag, ville samfundet på et snarligt tidspunkt ikke længere kunne reproducere sig selv, hed det. Det lyder velkendt, og ekkoet klang da også helt op i den på det tidspunkt allerede omsiggribende flygtninge- og indvandrerdebat.

Netop forholdet mellem arbejdskraft og socialpolitik var kernen i det projekt, der førte mig ind i Holocaust-studier, hvor problemstillingerne blev anderledes håndfaste, nemlig udforskningen af dansk flygtningepolitik fra 1933 til 1945. Det udviklede sig til et dybere studie af de europæiske nationalstaters forhold til den 'anden', til 'jøden' og til forholdet mellem inklusion og eksklusion i det nationale fællesskab og mellem velfærdsstatens sociale lighedsideal og menneskerettighedernes universalisme, *Demokratiets skyggeside. Flygtninge og menneskerettigheder i Danmark før Holocaust* (2005). Intet kunne dengang som nu være mere aktuelt. For hvordan agerer en lighedsbaseret velfærdsstat på et problem, der kommer udefra, og som handler om at tage hånd om andre end de, der allerede tilhører fællesskabet?

Her bragte studiet af 1930'ernes flygtningepolitik mig ind til kernen af den problematik, som de europæiske nationalstater igen står konfronteret med, nemlig hvad man som udenforstående stat gør med befolkningsgrupper, der flygter fra krig og forfølgelse, og hvor det lange historiske perspektiv på ny er blevet relevant. Det gælder både i forhold til, hvilke konsekvenser det har haft før for europæiske samfund at indtage større flygtningegrupper, men det gælder også i forhold til, hvad stater reelt kan stille op, samt hvilken rolle det civile samfund hidtil har spillet. Den historiske indsigt kan her tilføre en form for pragmatisme, nogle ville sige kynisme, i forhold til, hvor meget man politisk kan opnå, men også hvilken rolle det civile samfund kan spille.

Men den historiske indsigt og det lange perspektiv har også sine begrænsninger. Det er ikke alt, der bør relateres til den historiske erfaring. Politolog og ekspert i dansk udenrigspolitik Hans Mouritzen har i sin forskning om "the presence of the past" bl.a. peget på, hvordan fortidens erfaringer kan føre til udenrigspolitiske fejltagelser i den forstand, at embedsværket agerer ud fra, hvad man hidtil har gjort og ikke ud fra den aktuelle situation. For meget historie kan derfor også hæmme for udsynet og evnen til at se løsninger på de problemer, som samfundet står overfor nu. Der kan således ligge en begrænsning i at parallelisere nutiden med fortiden. Som den svenske middelalderhistoriker, Eva Österberg, sagde med henvisning til Nietzsche i et interview for nogle år tilbage med *Information*: "Iblandt findes der for meget historie". Og med det mente Österberg, at samfundet også har behov for at glemme. "Intet menneskeligt kan blive friskt andet end gennem en horisont. Derfor skal individer både som grupper og nationer gå videre og lægge tingene bag sig." Men det er ikke altid så let for grupper og nationer at lægge tingene bag sig. Tværtimod kan fortidens konflikter spille en stor rolle for nutidens forhold stater imellem, som blandt andre Jennifer Lind har vist i sit arbejde om *Sorry States*, ligesom fortiden kan skabe splid mellem befolkningsgrupper, som man så det i forbindelse med krigene i Eksjugoslavien. Et nyt forskningsfelt omkring forholdet mellem erindring, historie og konflikt er således ved at finde vej ind i såvel sikkerhedspolitiske som udenrigspolitiske studier, hvor brugen af og omgangen med fortiden er omdrejningspunktet.

Det er nu heller ikke den form for historisk perspektiv, Guldi og Armitage plæderer for. Deres mission er at få historikere til at bidrage mere aktivt i samfundsdebatten, ikke for at fastholde fortiden eller stille viseren på historiens ur tilbage, som den spanske historiker Antonio Elorza så fint udtrykte det om Franco-styrets mission, men for netop at bevæge samfundet fremad. Guldi og Armitage vil have historikerne tilbage til den rolle, de spillede fra slutningen af 1800-tallet og frem til 1970'erne som samfundstænkere og reformatorer. Og det kan man som (RUC)-historiker kun erklære sig enig i. Hvad andet skal vi nytte?

CECILIE FELICIA STOKHOLM BANKE
PH.D., SENIORFORSKER PÅ DIIS
I UDENRIGSPOLITIK OG EUROPÆISKE FORHOLD
CFB@DIIS.DK

DET KLIOMETRISKE MANIFEST

Revolutionens nødvendighed indkapsler *The History Manifesto* fra start til slut. Fra højsunget genkaldelse af Marx og Engels' spøgelse til et opråb om foreningen af historiedisciplinen. Det er kampen for anerkendelse i og indflydelse på en offentlig fremtid, der kæmpes om. Men Marx og Engels bliver aldrig mere end den kødkrog i læseren, de er tænkt som. Tværtimod kan man næsten tale om, at manifestet taler ind i en *neoliberal* forståelse af universitetet som udelukkende målbart på anvendelighed og fakturerings størrelse. Dét er en diskussion, som uundgåeligt sniger sig med i ly af dunder talen, og som ikke mindst bliver interessant i lyset af det faktum, at den ene forfatters professorstol er doneret af den administrerende direktør for Goldman Sachs.

Manifest-genren er formanende og til tider enerverende i sit toneleje. Men som Jo Guldi og David Armitage selv påpeger, er genren ikke tænkt som et forsvar for status quo, men som et forsøg på at forestille sig nye veje og hermed uundgåeligt både inspirere og frastøde læsere. Hvis dét er hensigten, må man konkludere, at manifestet har opnået sit mål. Efter en besynderlig mangel på respons umiddelbart efter offentliggørelsen har manifestet nu en imponerende liste af anmeldelser og kommentarer rangerende fra det moderat positive til det sønderlemmende kritiske. Og lad os bare starte med det sidste.

Den hårdeste – nærmest ødelæggende – kritik kommer fra Deborah Cohen og Peter Mandler, der i *American Historical Review* fuldstændigt piller manifestets empiriske data fra hinanden. Der er ingen evidens i Guldies og Armitages data for deres påstand om, at historiske studier til stadighed bliver mere kortsynede. Der er heller ingen evidens for, at mere langsigtede (og samfundsrelevante?) historiske studier var på mode før 1970. Dermed falder hele manifestets grundlæggende tese til jorden. Det er derfor med slet skjult ironi, at Cohen og Mandler kan anfæg-

te anvendeligheden af *Big Data* som dét væsentligste kildegrundlag for fremtidige historiske studier, når selve det metodiske programskrift forekommer at fejltolke sin egen empiri. Det grundlæggende spørgsmål hænger i luften: Kan vi overhovedet tage et opråb seriøst, hvis det ikke kan leve op til historiedisciplinens basale krav om styr på fakta?

På trods af de alvorlige mangler rejser bogen dog vigtige spørgsmål, som bør diskuteres og debatteres. Man behøver ikke købe argumentet om *longue durée* for at se, at manifestet handler om to ting: humanioras vedvarende 'krise' som 'uproduktiv' og 'blød' (det nye ord er *employabilitet!*) og universitetets moderne udformning som virksomhed snarere end hjemsted for objektiv og kritisk tænkning. Disse kriser skal forstås helt specifikt i en amerikansk kontekst og den diskussion, som er foregået om humanioras rolle og betydning i det amerikanske uddannelsessystem de seneste 5-10 år. Det er en debat, som også er velkendt i dansk sammenhæng, og manifestet kan for så vidt læses som en replik hertil.

Armitage og Guldys argument synes at være: Når nu vi som akademikere, humanister og historikere bliver stillet overfor nogle ufravigelige krav om samfundsrelevans og konkret anvendelse, hvordan kan vi så imødekomme de krav og bemægtige os områder, som de sociale videnskaber (økonomien i særdeleshed) har taget patent på? Deres svar er at ændre kortsynet til langsynet – og ikke kun bagud i tid, men også med blik på fremtiden. Diskussionen er vigtig – ikke mindst i skyggen af dimensioneringsplaner og nedskæringer. Men spørgsmålet bliver, om Armitage og Guldi selv fører den kniv, de frygter? Deres skildring af økonomiske analyser er på alle måder ensidig og unuanceret, idet den fuldstændig ser forbi det faktum, at økonomernes dominans ikke kun kan tilskrives deres forbundenhed med magthaverne, men så sandelig også deres evner til at håndtere data. Alligevel er det denne kampplads, Armitage og Guldi ønsker at indtage. I deres optik besidder historikere en række unikke evner til at fortolke den enorme mængde *Big Data* der nu er tilgængelige fra enhver computerskærm. Flere ting er her problematiske. For det første er det på ingen måder klart, hvordan historikere skulle være *bedre* i stand til at tolke store datamængder end f.eks. økonomer og statskundskabsfolk. For det andet er der spørgsmålet om, hvorvidt man overhovedet ønsker at tolke store datasæt fremfor et enkelt. Ganske vist åbner digitaliseringen af kilder helt nye muligheder for historiske studier, som blandt andre Emma Rothschild har påpeget i sit bidrag til Karl Grandins antologi *Going Digital* fra 2011. Men Rothschild peger i samme ombæring på faren for at se ensidigt på 'store tænkere' fremfor 'almindelige mennesker', da det typisk vil være de mest berømte og læste værker som digitaliseres i første omgang. Men tanker og ideer findes kun i hovederne på kvinder og mænd – aldrig i et fælles mentalt rum. Ved at gå fra det mikroskopiske til det makroskopiske forsvinder den enkelte aktør til fordel for tanken selv. Den britiske historiker og ekspert i *digital humanities* Tim Hitchcock har i sit blogindlæg "Big Data, Small Data and Meaning" fra 2014 (på historyonics.blogspot.sg) peget på, at mange af de stort anlagte *big data*-projekter,

heriblandt *The History Manifesto*, er politisk motiverede i deres fascination af socialvidenskabelige metoder. Vi er så at sige gået fra paradigme af 'fysik-misundelse' til 'økonomi-misundelse'.

Skal vi følge analysen om, at manifestet i mange henseender er et forsøg på en positivistisk videnskabeliggørelse af historiefagene, er det kun endnu mere ødelæggende for projektet og forfatterne. Hvis man som historiker ikke er overbevist om det videnskabeligt solide i sit arbejde, bør man måske lave noget andet. Men før det kommer så vidt, skal Guldi og Armitage få den indrømmelse, at de konsekvent skriver, at *longue durée* skal være supplement til – ikke erstatning for – det de meget bredt betegner 'mikrohistorie'. Og ja, historie skal også være andet end snævre kortsynede studier, hvis det er det man vil. Spørgsmålet er, om ikke den allerede er det? Guldi og Armitage beklager de mange vendinger i historiefaget, som mikrohistorie har afstedkommet: den sproglige, den kulturelle, den transnationale, den imperiale, den globale og den spatiale. Men samtidig anerkender de mikrohistoriens evne til at afsejlfølgeliggøre forestillinger om vores kollektive fortid. Hermed anerkender de også, at de snævre, faktadrevne historier også bidrager til en større sammenhængende historie. Ginzburg og Darnton synes at være oplagte eksempler her.

Og dermed er det, som om alt luft er forsvundet fra den før så højtflyvende Zeppeliner. Vi har allerede de lange historier – ikke nødvendigvis 500 eller 1000 år, men 200 og 300 år er ikke ualmindeligt. Se på Warburg Institutet i London. Se på Skinners arbejde fra *Foundations of Modern Political Thought* og frem. Se på Giorgio Agamben og Ellen Meiksins Wood. Se på den økonomiske idéhistorie. Og det endda uden at nogen af dem abonnerer på den form for mentalitetshistorie, Guldi og Armitage længes efter. Problemet for dem er, at de kliometriske studier af historien, som de ønsker, måske vil kunne appellere til beslutningstagere, men nok sjældent til andre forskere eller den brede befolkning,

Jeg ville så gerne kunne skrive, at *The History Manifesto* markerer et nyt spændende perspektiv på historiefagene. Jeg har stor sympati for både vedkommende og langsigtet historieskrivning. Jeg mener, at *big data* og *digital humanities* indeholder uanede mængder af muligheder for humanistiske studier. Men *The History Manifesto* er en metodisk blindgyde, der fuldstændig ser bort fra både kritisk stillingtagen til sin egen metode og, måske endnu værre, historieskrivningens væsentligste styrker. God historie, fra Jared Diamond til E.P. Thompson, kan skrives på et utal af måder og med både kortsigtet og langsigtet perspektiv. Og det er netop den forskellighed, der er historiens største styrke, idet hver historie giver os mulighed for at stille nye – forskellige – spørgsmål om os selv og vores historie.

JAKOB BEK-THOMSEN

ADJUNKT, PH.D.

IDEHISTORIE, INSTITUT FOR KULTUR OG SAMFUND

AARHUS UNIVERSITET

IDEJBT@CAS.AU.DK